

Ömer Faruk Çolak
ofc1962@yahoo.com

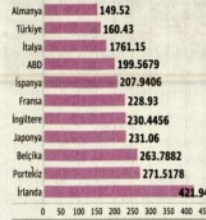
Borçlanma şöleninin sonu

EKONOMİ ATLASI

Bu gün Cumhuriyet gazetesinde Behiç AK'ın bir karikatürü vardı. Karikatürün son karesinde konuşan iki kişiden biri "ben hayatımda hiç borçlanmadım" dediğinde, karşısındaki kişinin verdiği yanıt "bu gerhinde yaşamayı hak etmiyorsun sen" oluyor. Küreselleşmenin ya da finansal serbestleşmenin gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin tüm kesimlerine (hanehalkı, firmalar, devlet) en kötüsü hediye borçlanmadır. Finansal sektör borçlanma sayesinde büyüdü, banka aktifleri, ülkelerin GSYH'larını (buna finansal derinleşmenin yükselmesi denildi) aşta. Nitekim Türkiye'de de 2016'nın sonunda finansal derinleşme oranı %1,05 oldu.

Özel sektör borç stoku/GSYH, 2016 (*Ülkeler 2015)

Kaynak: <http://www.oecd.org/ncf/>, Enişin tarihi: 8 Haziran 2017

OECD bu hafta yayınladığı "Küresel Ekonomik Görünüm" raporunda yine borçlanmaya dikkat çekti. Türkiye için OECD çeşitli uyarılarda bulundu. Bunlardan birisi de özel sektörün borçlanma düzeyi ile ilgili. OECD Raporda, özel sektörün yurtdışı borçlanmasının ekonomide belirsizliğe ve riske neden olduğunun altını çiziyor. Bu raporun yayımlanmasından birkaç gün önce de **İstanbul Sanayi Odası**, geleneksel 500 Büyük Sanayi İşletmesine ilişkin verileri açıkladı. **ISO**'nun Raporu da bir çok konuda önemli saptamalarda bulunuyor. Bunların arasında iki nokta gelecek açısından önemli ve uyarıcı nitelikte.

■ Türkiye'de, imalat sanayinin milli gelir içindeki payı hızla gerileyerek 1999 yılında %23 iken, 2016'da %16,7'ye geriledi (Bu arada krize rağmen 2001'de %17,8 idi. Yani dönemin Başbakanı Ecevit'e bir STK başkanıca yazar-kasa attırıldığı yıl).

OECD bu hafta yayınladığı "Küresel Ekonomik Görünüm" raporunda yine borçlanmaya dikkat çekti. Türkiye için OECD çeşitli uyarılarda bulundu.

■ 2007 yılında kaynak yapısı içerisinde borçların payı %45,2 iken, 2016 yılında % 61,9'a yükseldi. Aynı dönemde özkaynakların payı da %54,8'den, %38,1'e geriledi. Bu oranlar son 10 yılın en olumsuz borç/özkaynak ilişkisini göstermekte. **ISO** bu saptamaların haksız değil.

Biz bu saptamalara ekleme yapalım.

■ Yukarıdaki grafikten de izleneceği üzere özel sektörün borç stokunun GSYH oranı 2010 yılında %140,6 iken, 2015 yılının sonunda oran %160,4'e kadar yükseldi.

■ OECD ısrarla üzerinde durduğu özel sektör dış borçlanmasında da ise stok artışı çok hızlı oldu. Tabloya bakarsanız özel sektörün dış borç stoku (bu tablo finansal kesim dışında olanların borcunu gösteriyor) 2002 yılında 31 milyar 638 milyon dolar iken, 2017'nin Mart ayı sonunda 304 milyar 423 milyon dolara yükseldi. Net döviz borcu ise (döviz yükümlülüklerinden döviz varlıklarını çıkartıyorduz) 2002 yılında 6 milyar 538 milyon dolar iken, 2017 yılının Mart ayında 196 milyar 422 milyon dolar. Bu şu demek özel sektör döviz cinsinden varlıklarının tamamını borç ödemekte kullanırsa bile ortada 194 milyar dolarlık bir açık var.

Türkiye 1989 yılından bu yana uluslararası parasal sermayeye kapılarını açtı, 2003'den bu yana da, (özellikle 2007'den) bu sermayenin girdiği alanlara kırmızı halı döşedi. Hükümet bunu yaparken, özel sektör (sermaye sınıfı, özellikle de finansal sermaye) bu sermayeyi davul zurna ile karşıladı.

Bugüne değin düğünde iş gibi birlikte yendi, içildi. OECD diyor ki, bu dışarıdan gelen sermaye artık yeter ben kalkayım sofradan diyebilir, hesap sizde kalabilir.

Finansal kesim dışındaki firmaların döviz varlık ve yükümlülükleri (Milyon Dolar)

	2002	2010	2017-03
Uzun Vadeli Varlıklar	25.100	87.379	108.001
Uzun Vadeli Yükümlülükler	31.638	176.078	304.423
Uzun Vadeli Net Döviz Pozisyonu	-6.538	-88.699	-196.422
Kısa Vadeli Net Döviz Pozisyonu			
Kısa Vadeli Varlıklar		73.964	85.765
Kısa Vadeli Yükümlülükler		63.894	78.818
Kısa Vadeli Net Döviz Pozisyonu		10.070	6.947

Kaynak: TCMB, <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/tcmb+tr/tcmb+tr/main+menu/statistikler/parasal+ve+finansal+statistikler/finansal+kesim+dısındaki+firmaların+döviz+varlık+ve+yükümlülükleri/veri+tabloları>, Enişin tarihi: 8 Haziran 2017.

Sanayimizin devleri

Dün gelen sanayi verisi, yıllık gelişim itibarıyla güçlü bir tablo çizerek dikkatleri üzerine çekti. Nitekim Nisan Sanayi Üretim Endeksi, evvelki Nisan'a göre %5,9 yükseliş kaydetti. Sanayinin 2. çeyreğe hızlı bir giriş

HATİCE KARAHAAN

yaptığını gösteren bu durum, esasen haberi daha önce salınan diğer endikatörleri de destekler nitelikte... Dayısıyla sektördeki kapıdanmayı çözmek güzel... Bununla birlikte, alt sektörler itibarıyla farklı görünümde de var tabii.

Nisan ayına dair vaziyet böylece anlaşılabilir, aslında bu hafta sanayiye dair çok kapsamlı bir görünümü inceleme şansına da nail olduk. Zira **İstanbul Sanayi Odası (İSO)** tarafından yayımlanan "Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu" klasifi, sanayimizin en büyüklerinin yeni listesini sunarken, bir yandan da sektörlerin 2016 röntgenini çekmiş oldu.

Ben de bu vesileyle ilgilienlere raporu incelemelerini tavsiye ederken, bazı ilgili hususları köşemize sığdırdık kadıyla anlatayım dedim. Dertten tasadan kurtulamadığımız 2016 yılında Türkiye sanayii nerele imza atmış? Seçtiğim maddeler halinde buyurun bakalım...

SATIŞLAR ARTARKEN...

İSO 500'ün kamuoyunda en ilgi çeken kısmını şirket sıralamaları olduğuna şüphe yok. Konuya bu alakaya binaen giriş yaparsak, 1 numaralı kuruluşun yine TÜPRAŞ olduğu görülürken, ilk 10'un yansın otomotiv üreticilerinden oluştuğu göze çarpmıyor. İlk 50 kapsamında baktığımızda ise, enerji ve motorlu taşıt üretiminin yanı sıra, elektronik, beyaz eşya, demir çelik ve gıda üreticilerinin yoğunlukla fark ediliyor. Bu bağlamda, söz konusu sıralamanın "üretimden satışlar" bazında yapıldığını da hatırlatmış olalım.

İSO 500 Raporu'na göre, sanayimizin en büyük 500 kuruluşunun gerçekleştirdiği "üretimden satış" tutarının 2016 yılında %8,8 artışla artıyor. Bu artış ise, 2015'teki ilgili gelişime kıyaslandığında bir hızlanma anlamına geliyor, için içine enflasyonu soktuğumuzda aslında pek de tat vermiyor. Öte yandan üretimden satışların yavaş yavaş artması ve bağlantılı artışın ciddi bir puanının, ilk 50 firmadan geldiğini ekleyeyim.

Satışlar bir köşeye dursun, bu dönemdeki karlar ne şekilde diye de sormak gerekiyor. Bunun cevabı ise, karımıza %32,7'lik bir artış olarak çıkıyor. Bu çift haneli "gelişim", hem kendi çapında hem de 2015 yılındakine nazaran oldukça güçlü. Yalnız bu noktada da bir hususa dikkat çekmem gerekiyor. Bahsi geçen "toplam dönem karının" kabaca %70'i ilk 100 firma tarafından gerçekleştiriliyor. Ki 2016'da ortaya çıkan bu kallavi "kar büyümesinin" de, önemli ölçüde bu dilimdeki kuruluşlar tarafından gerçekleştirildiğini tespit ediyoruz.

Hatta net satışlar üzerinden hesapladığımız "satış karlılığı oranı" ilgili dönemde %5,6'dan %6,8'e yükselmiş ve burada da ilk 100'ün bariz hakimiyeti var. Buna ek olarak, "faiz, amortisman ve vergi öncesi toplam karda" %22,8'lik bir artış varken, bunu net satışlara oranladığımızda %13,7'lik bir oran elde ediyoruz. 2016 yılında ilk 500'ün faaliyette kanndaki artış ise %8,6. Buradan hareketle elde edilen faaliyet karlılığı oranının da, 2015'teki %8,7'den %9,4'e yükseldiği gözleniyor.

İHRACATIN LOKOMOTİFİ

Satış ve karlılığı dair belli başlı göstergeler bu mesajları verirken, bu rakamların arka planında "ihracat" verileri de etabette belirgin roller oynuyor. Üstelik söz konusu 500 firma, toplam ihracatımızın da önemli bir kısmını gerçekleştiriyor. İşte bu bağlamda **İSO 500**'ün ihracat performansını anlamakta fayda var.

Dolar bazındaki rakamlar, söz konusu grubun ihracatının 2016 yılında %3,7'lik hafif bir gelişim sergilediğini söylüyor. Hafif ancak Türkiye ortalamasının daralması performansından hallice... Ayrıca önceki yıldaki çift haneli daralma göz önüne alındığında bu durum bir iyileşmeye işaret ederken, burada "bilhassa" ilk 50'nin kallavi katkısı göze çarpmıyor.

İSTİHDAM KATKISI

Sanayi denince akla gelen bir diğer kritik unsur ise, süzgeçten istihdam... **İSO 500**'ün faaliyetleri 2016 döneminde yukarıdaki çerçevede gelişmişken, için emek kısmında neler oldu diye de baktık gerekiyor.

Bu doğrultuda veriler, Türkiye'nin en büyük 500 sanayi kuruluşunun söz konusu senede %2,2 daha fazla çalışan istihdam ettiğini gösteriyor. Bu mütevazı gelişim oranı, 2015 verisine göre daha müspet bir görünüm sergilerken, 2016'da Türkiye ekonomisindeki sanayi istihdamına kıyaslandığında da daha başarılı görünüyor.

Bakınız burada ise şöyle bir ayrımı tespit etmek mümkün: Bahsettiğimiz %2,2'lik istihdam artışına başlıca "katkının", yukarıda bolca geçen ilk 50'lik dilimlerden değil de daha aşağılardan geldiği dikkatimizi çekmiş bulunuyor. Bunu da not düşmüş olalım.

Açıkçası bu noktada, köşemizin sınırlarını zorlamaya başladığımız fark ederek, konuyu toparlamaya başlamam gerekiyor. Mamafih **İSO 500** çalışması, belirttiğim gibi, incelenmesi gereken çok kapsamlı verilerden oluşuyor. Yukarıda özetlediğim verilerin önemli kısmı, 2016 gibi olumsuz bir yılda sanayimizin azminin sürdürdüğünü göstermesi açısından mühim. Bununla birlikte, **İSO Başkan** Erdal Bahçivan'ın da belirttiği gibi, için bir tarafı da dönüp dolayış yine finansman problemlerine geliyor. Nitekim finansman giderlerinin, sanayimizin hevesini kıran bir unsur olmayı sürdürdüğü gözleniyor.

Ve son bir not düşmeden de geçemeyim: Çalışmaya göre, 2016 yılı Ar-Ge verilerinin pek pembe olduğu söylenemez. Nitekim bu dönemde **İSO 500** genelinde Ar-Ge giderleri %16,3 gerilemiş. Sanayimizin devlerinin bu konuda yeniden canlanmasını ümit ediyoruz.

İSO 500'e KİB üyesi 9 firma

Türkiye'nin en büyük 500 sanayi kuruluşu arasında Karadeniz İhracatçıları Birliğine (KİB) üye 9 firma yer aldı. KİB Koordinatör Başkanı Edip Sevinç, yaptığı açıklamada, **İstanbul Sanayi Odası (İSO)** tarafından "Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu-2016" araştırması listesinde, 6'sı fındık ve mamulleri sektörü olmak üzere toplam 9 KİB üyesi firmanın yer aldığını belirtti. Edip Sevinç, fındık ihracatının bölge ekonomisine sağladığı öneme işaret ederek, şunları kaydetti: "Türk fındık sanayicisi fındığın sadece işlenmemiş iç fındık olarak ihraç edilmesi yerine yüksek katma değerli işlenmiş fındık ihracatına da çok büyük önem vermektedir."